

دانشکده هنر و معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری

خانه با محوریت رفتار در خودانگیختگی

توسط:

وحید پاریز

اساتید راهنما:

دکتر شهرام پوردیهیمی

دکتر محمد علی آبادی

شهریور ماه ۱۳۸۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

اظہار نامہ

اینجانب وحید پاریز (۸۵۱۰۹۹)، دانشجوی رشته‌ی معماری گرایش معماری دانشکده هنر و معماری اظہار می‌نمایم کہ این پایان نامہ حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی کہ از منابع دیگر استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات آنها را نوشته‌ام. همچنین اظہار می‌کنم کہ تحقیق و موضوع پایان نامہ‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم کہ بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم.

کلیہ حقوق این اثر مطابق با آیین نامہ مالکیت فکری و معنوی متعلق بہ دانشگاه شیراز است.

وحید پاریز

به نام خدا

خانه با محوریت رفتار در خودانگیختگی

به وسیله‌ی:

وحید پاریز

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه بعنوان بخشی
از فعالیت های تخصصی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

معماری

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی...

دکتر شهرام پوردیپیمی (رئیس کمیته).....
دکتر محمد علی آبادی (رئیس کمیته).....
دکتر محمد حسن فلاح.....
دکتر حمید رضا شریف.....
مهندس احسان شریفی.....

شهریور ۱۳۸۸

تقدیم به:

پدر و مادر بزرگوارم و برادر و خواهرم

بپاس پریروز ، دیروز تا به امروز

و تقدیم به

عزیز امروز، فردا، تا پس فردا ...

سپاسگزاری

اکنون که این رساله بپایان رسیده است ، بر خود فرض می‌دانم از بزرگانی که در انجام این پایان عهده‌دار مسئولیتی خطیر بوده‌اند ، مراتب قدردانی و سپاس را بجا آورم .
استاد ارجمند جناب آقای دکتر شهرام پوردیهیمی،

و

جناب آقای دکتر محمد رضا شریف و جناب آقای دکتر محمد علی‌آبادی.

و نیز

جناب آقای مهندس حبیب ارجمند که مطالعات ایشان آغازی برای این رساله بود.

چکیده

خانه با محوریت رفتار در خودانگیختگی

به وسیله ی:

وحید پاریز

مطالعات حاضر، پژوهشی در رفتار ساکنین در طراحی خانه است؛ لذا با ارائه مواردی از رفتارهای ساکنین در خانه ضمن روشن ساختن اهمیت نقش ساکنین در طراحی خانه خود، به ارائه راهکار و تبیین مبانی نظری معماری خانه برای این مشاهدات در طراحی می پردازد. رساله با روش تحقیق توصیفی - تحلیلی در چهار فصل، به تنظیم ساختار پژوهش حاضر پرداخته است که:

فصل اول در بیان مقدمات به معرفی گونه هایی از برخورد ساکنین نسبت به خانه می پردازد و مشکلات و مسائلی را که ساکنین در خانه ساخته شده با آن روبرو می شوند ارائه می دهد. فرضیه رساله برای دستیابی به راه کار برای مشکلاتی که عدم توجه به رفع آن می تواند منجر به بی تفاوتی انسان نسبت به خانه شود، نگرش انسان فیزیکی و اندام وار صرف را به دید تردید می نگرد و توجه به بعدی روانی انسان را پیشنهاد می دهد که با مطالعه رفتارهای انسان در نسبت با خانه قابل توجیه می باشد.

فصل دوم مقدمه ای برای بررسی ضرورت شناخت علوم رفتاری و روانشناسی محیطی را در خانه فراهم می سازد لذا مفاهیمی بازگو می شود که جایگاه خانه را در برقراری پیوند و رابطه آن با ساکنین نشان می دهد، و بدین صورت رفتار انسانی را در خانه معنا می بخشد.

فصل سوم با پژوهشی در علوم رفتاری و روانشناسی محیطی به تبیین نظریه محتوایی محیط و رفتار انسان می پردازد، بدین ترتیب عوامل سبب ساز رفتار واقع شده جمع آوری، و مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت و انگیزش و در راس آن خودانگیختگی بعنوان وجه مشترک در تمامی این عوامل معرفی می شود.

فصل چهارم با معرفی خانه در حوزه نتایج حاصل شده چهارچوبی منظم برای فرایند طراحی خانه پیشنهاد و راهکاری برای طراحی خانه منطبق با معیار ها را ارائه می دهد.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول - طرح تحقیق	۱
۱-۱- شناخت موضوع و طرح مسئله	۱
۱-۱-۱- الگوهای مطرح شده	۳
۱-۱-۱-۱- خانه های پلان آزاد	۴
نظریه لوکوربوزیه	۴
نظریه میس وندرروهه	۵
نظریه گریت ریتولد	۷
نظریه فرانک لوید رایت	۸
نظریه معماران ژاپن	۹
۱-۱-۲- خانه های انعطاف پذیر	۱۴
خانه اسکیندلر	۱۴
نظریه هرترزبرگر	۱۶
نظریه ان.جی.هابراکن	۲۰
نظریه کرول	۲۲
نظریه استوارت براند	۲۳
انگیزه انعطاف پذیری در انگلستان و ژاپن	۲۷
۱-۲- گونه های برخورد ساکنین در انطباق با خانه	۲۹
۱-۲-۱- کوچ در خانه	۲۹
کوچ با محیط	۳۰
کوچ در محیط	۳۰
کوچ از محیط	۳۰

عنوان	صفحه
ضرباهنگ کوچ.....	۳۲
۱-۲-۲-افزودن و آرایش الحاقات در خانه.....	۳۴
انطباق پذیری فضا.....	۳۴
انعطاف پذیری فضا.....	۳۵
۱-۳-رفتار، نیاز و انگیزه.....	۳۶
۲-۲-جمع بندی.....	۳۸
۱-۳-۱- طرح سئوالات رساله.....	۳۸
۲-۳-۱- ضرورت بررسی موضوع رساله.....	۳۹
۳-۳-۱- فرضیه رساله.....	۴۰
۴-۳-۱- اهداف رساله.....	۴۲
۵-۳-۱- روش دستیابی به موضوع.....	۴۲
۶-۳-۱- پژوهش های اخیر پیرامون موضوع رساله.....	۴۳
۷-۳-۱- بازخوانی مفاهیم.....	۴۴
فصل دوم – مفاهیم بنیادین خانه.....	۴۶
۱-۲- تاثیرات فرهنگی جامعه در مفهوم خانه.....	۴۷
۱-۱-۲- خانه بومی ایران.....	۴۸
۱-۱-۱-۲- مفهوم موجود در این خانه.....	۴۹
۲-۱-۲- خانه ایرانی در زمان حال.....	۵۱
۱-۲-۱-۲- مفهوم موجود در این خانه.....	۵۳
۲-۲-۱-۲- پیامد حاصله از این مفهوم.....	۵۳
۳-۱-۲- خانه های دوره مدرن در اروپا.....	۵۵
۴-۱-۲- جمع بندی.....	۵۷
۲-۲- مفهوم سکونت در خانه.....	۵۷
۱-۲-۲- مفهوم سکونت.....	۵۹
۱-۱-۲-۲- نظریه های دیگر.....	۶۰
۲-۱-۲-۲- نظریه شولتس.....	۶۱
شیوه چهارگانه سکونت.....	۶۱
جنبه های دوگانه سکونت.....	۶۲
۲-۲-۲- بنا کردن و سکونت کردن دو پدیده همسان.....	۶۳
۳-۲-۲- مفهوم خانه و سکونت از دیدگاه های دیگر.....	۶۴

عنوان

صفحه

۶۵	۴-۲-۲- نقش خانه در تحقق سکونت از دیدگاه شولتس
۶۶	۵-۲-۲- نقش خانه در تحقق سکونت از دیدگاه هایدگر
۶۷	۶-۲-۲- جمع بندی
۶۸	۳-۲- مفهوم خویشتن در خانه
۶۹	۱-۳-۲- نظریه های معاصر از مفهوم خویشتن در خانه
۶۹	۱-۲-۳-۲- نظریه کارل ورتمن
۷۰	۲-۲-۳-۲- نظریه کلر کوپر مارکوس
۷۶	۳-۲-۳-۲- نظریه ادوارد لومن و جیمز هاوس
۷۷	۲-۳-۲- جلوه هایی از خانه چون خویشتن در ادبیات
۷۹	۳-۳-۲- جلوه هایی از خانه چون خویشتن در روایا
۸۱	۴-۳-۲- جمع بندی
۸۲	۴-۲- مفهوم تقدس در خانه
۸۴	۵-۲- جمع بندی
۸۷	فصل سوم- محیط ساخته شده و رفتار و انگیزش
۸۸	۱-۳- انگیزش های محیطی و رفتار انسان
۸۸	۱-۱-۳- نقش قابلیت های محیط ساخته شده در رفتار انسان
۸۹	۱-۱-۱-۳- نقش محیط ساخته شده در فراهم آوردن قابلیت ها
۹۱	۲-۱-۱-۳- نقش محیط ساخته شده در شکل گیری رفتار انسان
۹۴	۳-۱-۱-۳- نقش الگوهای شاخص رفتاری در بکارگیری قابلیت های محیط ساخته شده
۹۴	. شایستگی های فردی
۹۵	. منفعت و هزینه
۹۶	۲-۱-۳- معنای محیط ساخته شده و رفتار انسان
۹۸	۱-۲-۱-۳- معانی احساسی و عاطفی
۹۹	۲-۳- انگیزش های شخصی و رفتار انسان
۱۰۰	۱-۲-۳- نقش ادراک در برانگیختن رفتار
۱۰۲	۱-۱-۳-۳- نقش حرکت در ادراک
۱۰۴	۲-۲-۳- سلسله مراتب نیازهای انسان
۱۰۸	۱-۲-۳-۳- نیازهای فیزیولوژیکی
۱۰۹	۲-۲-۳-۳- نیازهای ایمنی
۱۰۹	۳-۲-۳-۳- نیازهای تعلق پذیری و عشق

۱۱۰	.....نیازهای قدر و احترام	۳-۳-۴
۱۱۰	.....نیاز خودشکوفایی	۳-۳-۵
۱۱۱	.....نیازهای شناختی	۳-۳-۶
۱۱۲	.....نیازهای هنر شناختی	۳-۳-۷
۱۱۲	.....انگیزش های شخصیت	۳-۳-۳
۱۱۳	.....نظریه گوردن آلپورت	۳-۳-۱
۱۱۴	.....نظریه کارل راجرز	۳-۳-۲
۱۱۶	.....نظریه اریک فروم	۳-۳-۳
۱۱۷	.....نظریه کارل گوستاو یونگ	۳-۳-۴
۱۱۸	.....نظریه آبراهام مازلو	۳-۳-۵
۱۱۸	.....جوهره خانه و رسالت آن	۳-۳
فصل چهارم - محورهای اصلی در فرایند طراحی خانه با محوریت رفتار در		
۱۲۱	.....خودانگیزختگی	
۱۲۳	.....۱-۴-۱ سلسله مراتب نیازها	
۱۲۳	.....۱-۴-۱-۱ حیات فیزیولوژیکی	
۱۲۴	.....۱-۴-۱-۱-۱ بقا	
۱۲۵	.....۱-۴-۱-۲ آسایش فیزیولوژیکی	
۱۲۶	.....آسایش حرارتی	
۱۲۷	.....میزان روشنایی	
۱۲۸	.....فیزیولوژی ادراک رنگ	
۱۲۹	.....صدا و شلوغی	
۱۲۹	.....شناسایی ناتوانی های فردی	
۱۳۰	.....نسبیت فرهنگی ابعاد و اندازه های بدن انسان	
۱۳۱	.....۱-۴-۲ امنیت	
۱۳۱	.....۱-۴-۲-۱ دستیابی به خلوت	
۱۳۳	.....ساز و کارهای محیطی دستیابی به خلوت	
۱۳۴	.....۱-۴-۲-۲ نظارت بر خلوت	
۱۳۵	.....ساز و کارهای محیطی نظارت بر خلوت	
۱۳۷	.....۱-۴-۳-۲ شخصی سازی فضا	
۱۳۸	.....ساز و کارهای محیطی شخصی سازی فضا	

صفحه	عنوان
۱۳۹	۴-۲-۱-۴- تعیین رفتار قلمرویی.....
۱۳۹	. ساز و کارهای محیطی تعیین رفتار قلمرویی.....
۱۴۰	۴-۲-۱-۵- جهت یابی.....
۱۴۲	۴-۱-۳- تعلق.....
۱۴۲	۴-۱-۳-۱- خصوصیات فیزیکی.....
۱۴۳	. نوع خانه.....
۱۴۴	. سبک معماری.....
۱۴۵	. داخل بنا.....
۱۴۶	. فضاهای خارجی.....
۱۴۶	۴-۳-۲- خصوصیات شخصی ساکنین.....
۱۴۶	. سن و مرحله زندگی.....
۱۴۷	. موقعیت اجتماعی- اقتصادی.....
۱۴۷	. جنسیت و نقش اجتماعی.....
۱۴۸	. شخصیت و ارزش ها.....
۱۴۹	. مقایسه ها.....
۱۴۹	. آرزوها برای آینده.....
۱۴۹	۴-۳-۳- شیوه زیست.....
۱۵۱	. ساختار خانواده.....
۱۵۱	. محیط جغرافیایی.....
۱۵۲	۴-۱-۴- عزت نفس.....
۱۵۳	۴-۱-۴-۱- برقراری تعامل اجتماعی.....
۱۵۴	۴-۱-۴-۲- کنترل قلمرو.....
۱۵۵	۴-۱-۴-۳- مجاورت کارکردی.....
۱۵۶	۴-۱-۴-۴- همگونی کالبدی.....
۱۵۷	۴-۱-۴-۵- مقیاس گروه اجتماعی در همگونی کالبدی.....
۱۵۷	۴-۱-۵- خودشکوفایی.....
۱۵۹	۴-۲- فاکتورهای محیطی برانگیزاننده رفتار.....
۱۵۹	۴-۲-۱- الگوهای کالبدی.....
۱۶۰	۴-۲-۱-۱- تعیین قرارگاه های رفتاری.....
۱۶۱	. حریم قرارگاه های رفتاری.....
۱۶۲	. نظام قرارگاه های رفتاری.....

صفحه	عنوان
۱۶۳	۲-۱-۲-۴- تعیین فضای باز(حیاط).....
۱۶۵	. تعیین بازشوها(پنجره).....
۱۶۶	۲-۲-۴- برازندگی های فضا.....
۱۶۸	۱-۲-۲-۴- سازمان دهی واضح فضاهای خانه.....
۱۶۸	۲-۲-۲-۴- قابلیت خانه در افزودن الحاقات.....
۱۶۹	۳-۲-۲-۴- سازگاری خانه با شایستگی های فردی.....
۱۷۱	۴-۲-۲-۴- انعطاف پذیری و تطبیق پذیری در خانه.....
۱۷۳	۵-۲-۲-۴- طراحی داخلی خانه.....
۱۷۵	نتیجه گیری و ارائه راهکار .....
۱۷۹	منابع و ماخذ فارسی.....
۱۸۱	منابع و ماخذ لاتین.....

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۶	تصویر شماره ۱- خانه آجری میس وندر روهه
۶	تصویر شماره ۲- پاولیون بارسلونا
۷	تصویر شماره ۳- آپارتمان های ساحلی
۷	تصویر شماره ۴- پلان های خانه اسکرودر
۹	تصویر شماره ۵- اتاق پذیرایی خانه آبشار
۹	تصویر شماره ۶- پلان خانه آبشار
۱۰	تصویر شماره ۷- نمونه ای از یک اتاق ژاپنی که برای صرف شام آماده شده است
۱۱	تصویر شماره ۸- دیاگرام مقایسه ای نیشی هارا
۱۱	تصویر شماره ۹- پانل های فاسوما در حالت بسته و باز در یکی از خانه های سنتی ژاپنی
۱۲	تصویر شماره ۱۰- صفحات پرده ای خانه اسکرودر، در حالت برداشته شده و گذاشته شده
۱۳	تصویر شماره ۱۱- نوارهای پرده ای ونیل در باغ های آویزان فاکوساکی
۱۵	تصویر شماره ۱۲: پلان همکف خانه اسکیندلر
۱۵	تصویر شماره ۱۳: خانه اسکیندلر
۱۸	تصویر شماره ۱۴: ساختمان بهیر مرکزی
۱۸	تصویر شماره ۱۵: پلان طبقه، ساختمان بهیر مرکزی
	تصویر شماره ۱۶: دیاگرام تعیین کننده از نحوه ایجاد تغییرات فضای داخلی در ساختار،
۱۹	ساختمان بهیر مرکزی
۱۹	تصویر شماره ۱۷- فضای داخلی، ساختمان بهیر مرکزی
۱۹	تصویر شماره ۱۸- تصویر ایزومتریک اقامتگاه های دیاگون
۲۰	تصویر شماره ۱۹- پلان های مشخص کننده چند شکلی بودن، اقامتگاه های دیاگون
۲۰	تصویر شماره ۲۰- بزرگنمایی یکی از واحدها، اقامتگاه های دیاگون
۲۲	تصویر شمار ۲۱- تصویری از کانسپت دی هیبتشن، بطری در قفسه
	تصویر شماره ۲۲- نمای قابل تغییر و پارتیشن های در حال نصب بوسیله دانش آموزان، مرکز
۲۳	تجهیزات پزشکی کرول

عنوان	صفحه
تصویر شماره ۲۳- دیاگرام لایه ها	۲۴
تصویر شماره ۲۴- تصویر سمت راست دیوارهای داخلی در خانه نماسوس، تصویر سمت	
چپ مرکز بهیر	۲۶
تصویر شماره ۲۵- دیوارهای ناتمام خانه نماسوس که ساکنین بسته به سلیقه خود آن را	
آراسته اند	۲۷
تصویر شماره ۲۶- خانه قابل توسعه استرلینگ	۲۸
تصویر شماره ۲۷- مراحل چگونگی توسعه خانه، خانه قابل توسعه استرلینگ	۲۹
تصویر شماره ۲۸- پلان یک خانه در شوشتر، مقطع یک خانه در شوشتر، تصویر یک خانه در	
شوشتر	۴۹
تصویر شماره ۲۹- منظره ای از خانه های میمند	۵۱
تصویر شماره ۳۰- ویلا ساوا(ترکیب فضاها)	۵۶
تصویر شماره ۳۱- خانه ای برون گرا	۷۰
تصویر شماره ۳۲- خانه ای درون گرا	۷۰
تصویر شماره ۳۳- تصویری نمادین	۷۲
تصویر شماره ۳۴- تصویری نمادین	۷۳
تصویر شماره ۳۵- منظره ای از خانه های قایقی در ساوسیلتو	۷۴
تصویر شماره ۳۶- منظره ای از یک اتاق خواب که توسط ساکنین آرایش شده است	۷۵
تصویر شماره ۳۷- اتاق پذیرایی به عنوان یک فضای جمع گرا آرایشی ساده خواهد داشت	۷۶
تصویر شماره ۳۸- تصاویری از خانه سازی یونگ	۸۰
تصویر شماره ۳۹- یونگ در آخرین مرحله ساخت خانه	۸۱
تصویر شماره ۴۰- نمودار شایستگی-فشار محیطی در بکارگیری قابلیت های محیطی	۹۵
تصویر شماره ۴۱- نمودار منفعت و هزینه در بکارگیری قابلیت های محیطی	۹۶
تصویر شماره ۴۲- سلسله مراتب نیاز های مازلو	۱۰۷
تصویر شماره ۴۳- مدل فرایند خودانگیختگی در خانه	۱۲۰
تصویر شماره ۴۴- مدل پیشنهادی سلسله مراتب نیازها در طراحی خانه	۱۲۲
تصویر شماره ۴۵- تاثیرات واکنشی رنگ بر ادراک، احساس و واکنش های روانشناختی	۱۲۸
تصویر شماره ۴۶- الگو های خانه هایی از هند	۱۵۰
تصویر شماره ۴۷- برقراری تعامل با دیگران در یک مکان رفتاری مثل آشپزخانه	۱۶۱
تصویر شماره ۴۸- حریم و نظام قرارگاه های رفتاری در یک پلان مسکونی	۱۶۳
تصویر شماره ۴۹- فضای باز در خانه	۱۶۵
تصویر شماره ۵۰- دو نمونه پنجره که الکساندر به مقایسه می گذارد	۱۶۶

تصویر شماره ۵۱ - بررسی و طراحی مجموعه مسکونی با توجه به مفاهیم برزندگی فضا

درقرارگاه های رفتاری ۱۶۷

تصویر شماره ۵۲ - مدل فرایند طراحی خانه با محوریت رفتار در تقویت خودانگیختگی ۱۷۷

۱- طرح تحقیق

۱-۱- شناخت موضوع و طرح مسئله

تولد هر انسان آغاز و شروع تاریخی دیگر می باشد.^۱ ضربان قلب، میزان تنفس، چک چک- های شیر آب، تیک تاک ساعت دیواری، شب و روز و ضرباهنگ فصول مواردی هستند که از آغاز زندگی پیوسته در اطراف آدمی در حال گذر و سیلان می باشند و گریز از آن‌ها امکان پذیر نخواهد بود. اما! این قبیل امور در زندگی چنان به وفور تکرار می شوند که برای آدمی روزمره و پیش‌پافتاده جلوه می‌کند و آدمی بدون توجه بدان‌ها زندگی را سپری می‌کند. تنها زمانی ارزش آن‌ها بر آدمی آشکار می‌گردد که قاعده‌مندی موجود^۲ در آن‌ها تغییر کند و آدمی را به متقاضی نیازش، ناچار به تطبیق با شرایط جدید کند، مثلاً هنگامی که ضرباهنگ دم و بازدم تنفس آدمی به مخاطره بیافتد، آن‌گاه ارزش آن بر آدمی معین می‌گردد.

شاید در خانه خود هر از گاهی دست به تغییر چیدمان فضا زده اید! یا در صورتی که خانه حیاط دار داشته باشید در فصل گرم برای نشیمن عصر و در شب تابستان، از حیاط استفاده کرده باشید و یا شاید گاهی خواب پشت بام را تجربه کرده باشید! از طرف دیگر چنانچه احساس کنید که به این گوشه دنج کوچک (خانه) خو گرفته اید و ادعای مالکیت آن را دارید احتمالاً پیوسته چیزهایی را به آن افزوده اید! بطور مثال، زمانی اثاثی را در آن گذاشته اید و به شیوه ای آن را آراسته اید، نقاشی‌هایی بر دیوارها آویخته اید، گیاهانی خریده اید و از آن‌ها مواظبت کرده اید! اما! آیا تاکنون به دلیل وقوع این امور در خانه توجه شده است؟ در شناخت دلیل این امور، احتمالاً بهترین جوابی که شنیده می‌شود **تنوع طلبی** است، حال اگر فرض این تنوع طلبی پذیرفته شود باز این سوال مطرح خواهد بود که:

این حس از کجا نشات می‌گیرد؟

^۱ - ژان پل سارتر به نقل از

بشیریه، "مارکسیسم اگزیستانسیالیست..."، مجله سیاسی-اقتصادی، شماره ۷۷-۷۸، صفحه ۱۰.

^۲ - فون مایس، ۱۳۸۴، نگاهی به مبانی معماری از فرم تا مکان، صفحه ۶۶.

قاعدتاً این حس هر چه باشد در انسان کشف می شود. از طرفی بسیار اتفاق می افتد که در ادامه این امور بطور مثال تغییرات و جابجایی ها در چیدمان فضا به حالت سابق باز گردیم که بنظر میرسد با حس تنوع طلبی مغایرت دارد؛ بدین ترتیب این سؤال مطرح می گردد که:

دامنه این امور که در بستر محدود خانه صورت می گیرد تا چه حد امکان پذیر است؟

با کمی دقت در خانه های بومی حیاط مرکزی دار دامنه گسترده تری از این قبیل امور چه بصورت روزانه و چه بصورت فصلی دیده می شود و آدمی فرصت جابجایی در اختیار مکان جدید در خانه خود را می یابد، ولی این چرخه به اینجا نیز ختم نمی شود و تداعی کوچ عشایر در دل طبیعت، در طول سالها و قرن ها، گواهی بر این مدعی است، بدین معنا که آدمی در هر قالب اجتماعی و در برهه زمانی به گونه ای دست به انجام این امور می زند، و کم تر توجهی به دلیل آن دارد. بنابراین موضوع کمی جدی تر می شود بر دانستن این مطلب که:

دلیل تنوع این امور در خانه، که مادام در سطوح مختلف زندگی آدمی در حال اتفاق است چیست؟

آیا وقوع این امور به مقتضای بخشی از نیاز آدمی است و آدمی بعنوان موجودی مختار در اجرای آن، از سلامت روان برخوردار است؟

و اگر این فرضیه را بپذیریم آنگاه، این امر از اتفاق ها بایستی بصورت خود آگاهانه در این چرخه مشارکت داده شود یا ناخود آگاهانه؟

در دلایل وقوع این امر اتفاق ها در خانه می توان مواردی چون اقلیم محیط را در کوچ عشایر و جابجایی فصلی در خانه های بومی حیاط مرکزی دار دریافت، اما در مورد تغییر در چیدمان و آرایش فضاهای با عملکرد مشخص و همچنین وقوع اموری چون پروردادن گیاه و آویزان کردن نقاشی از دیوار نمی توان جواب قانع کننده ای داد، چون مسلماً در یک فضا با عملکرد مشخص همچون نشیمن، صحبت از اقلیم متفاوت تاثیرگذار نیست پس علاوه بر اقلیم که در مواردی نمود بیشتری دارد، عامل تعیین کننده دیگری بایستی وجود داشته باشد که آدمی را اینگونه به تغییر در فضا وا می دارد. بنابراین ممکن است حسی در آدمی وجود داشته باشد که از طرف او بطور صحیح شناخته نشده باشد به همین دلیل است که با وجود بروز آن در ابعاد مختلف زندگی - در این رساله منظور خانه است - آن را در سطح پایینی از اهمیت قرار می دهند و بدین ترتیب این مسئله همچنان در پس پرده ابهام باقی می ماند، و اینگونه به نظر خواهد رسید که انسان بصورت ناخود آگاه در این چرخه مشارکت داده می شود نه آگاهانه.

به منظور ارائه فرضیه ای پیرامون این مسئله نیازمندی به شناخت رابطه میان ساکنین و خانه پراهمیت بنظر می رسد لذا پژوهش هایی در این رابطه می تواند کارساز باشد.

۱-۱-۱- الگوهای مطرح شده

توجه به ضرورت در نظر گرفتن اهمیت نقش ساکنین در معماری خانه ساخته شده و قابلیت های خانه برای تغییر در آینده توسط ساکنین در دوره معماری مدرن همواره موضوع بحث معماران آن دوره بوده است. بازگویی پژوهش ها و نظریات ارائه شده و بررسی پروژه های انجام یافته در این زمینه می تواند اهمیت موضوع و سئوالات رساله را روشن سازد.

نظریه های معماران و پروژه های انجام شده در این زمینه در دو دسته قابل ارزیابی است: در دسته اول توجه به **پلان** در خانه که **روش زندگی** را برای ساکنین فراهم می آورده است³ اهمیت می یابد که آن ها را تحت عنوان «خانه پلان آزاد»⁴ در دوره مدرن شناسایی کرده اند

و

در دسته دوم که مربوط به دوره ساختارگرایی مدرن می شود توجه به **بعد سوم** در خانه که بدین وسیله **زیبایی و هویت** را به فضا ارزانی می داشت⁵ اهمیت می یابد که آن را تحت عنوان «خانه انعطاف پذیر»⁶ در دوره ساختارگرایی معرفی کرده اند.

معماران در طراحی این خانه ها شرایط غیر قابل پیش بینی را توصیه کرده اند. شرایطی که با در نظر گرفتن نیاز به تغییر، انعطاف پذیری، کاهش و افزایش در آینده و توجهات شخصی کاربران، ساکنین و خانه را در یک پروسه فعال در تعامل با یکدیگر قرار میدهد و میزان ماندگاری خانه را بالا می برد.

این در حالی است که در بسیاری از طراحی خانه ها معمولاً چنین فرض گرفته می شود که یک شرایط استاتیک از نحوه زندگی وجود دارد. وضعیت و حالتی از فضا که پایدار باقی خواهد ماند. در واقع در این گونه طراحی ها، یک طراح تلاش می کند تا کارش را آغاز کند و یک درک و شناخت ثابت از شرایط حیات در آینده حاصل آید. در حالیکه این سؤال پیش می آید که چه رخ می دهد؟ پس از ساخت طی چه زمانی اندازه و وسعت خانواده، شرایط اقتصادی، یا مالکیت تغییر می یابد؟

جدای از بحث و ارتباط و مشاوره میان طراح و پیمانکار در مورد خانه، افراد ساکن باید کنترل طرح را ترک کرده و باید عادات زندگی آن ها را بپذیرند یا آن را مطابق با زندگی شان کنند. با در نظر گرفتن نیازها به <<تغییر>>⁷، <<انعطاف پذیری>>⁸، کاهش و افزایش در آینده

^۳ - برگرفته از بیانات دکتر شهرام پوردیبهیمی در جلسات کرکسیون رساله.

⁴ - Plan libre House

^۵ - برگرفته از بیانات دکتر شهرام پوردیبهیمی در جلسات کرکسیون رساله.

⁶ - Flexible House

⁷ - Change